

**DRAMMEN
KOMMUNE**
– et godt sted å leve

Kommunedirektørens forslag til handlings- og økonomiplan 2024-27

Hovedutvalget for tekniske tjenester, 23. november 2023

Det store bildet for Norge

- Mindre handlingsrom i budsjettene
- Færre i yrkesaktiv alder bak hver pensjonist i tiårene som kommer
- Norge ligger på toppen i Europa i ressursbruk til helse- og omsorgstjenestene
- Høy andel mottakere av uføretrygd og andre helserelaterte ytelser, mange i arbeidsdyktig alder står utenfor arbeidslivet

Drammen i det store bildet

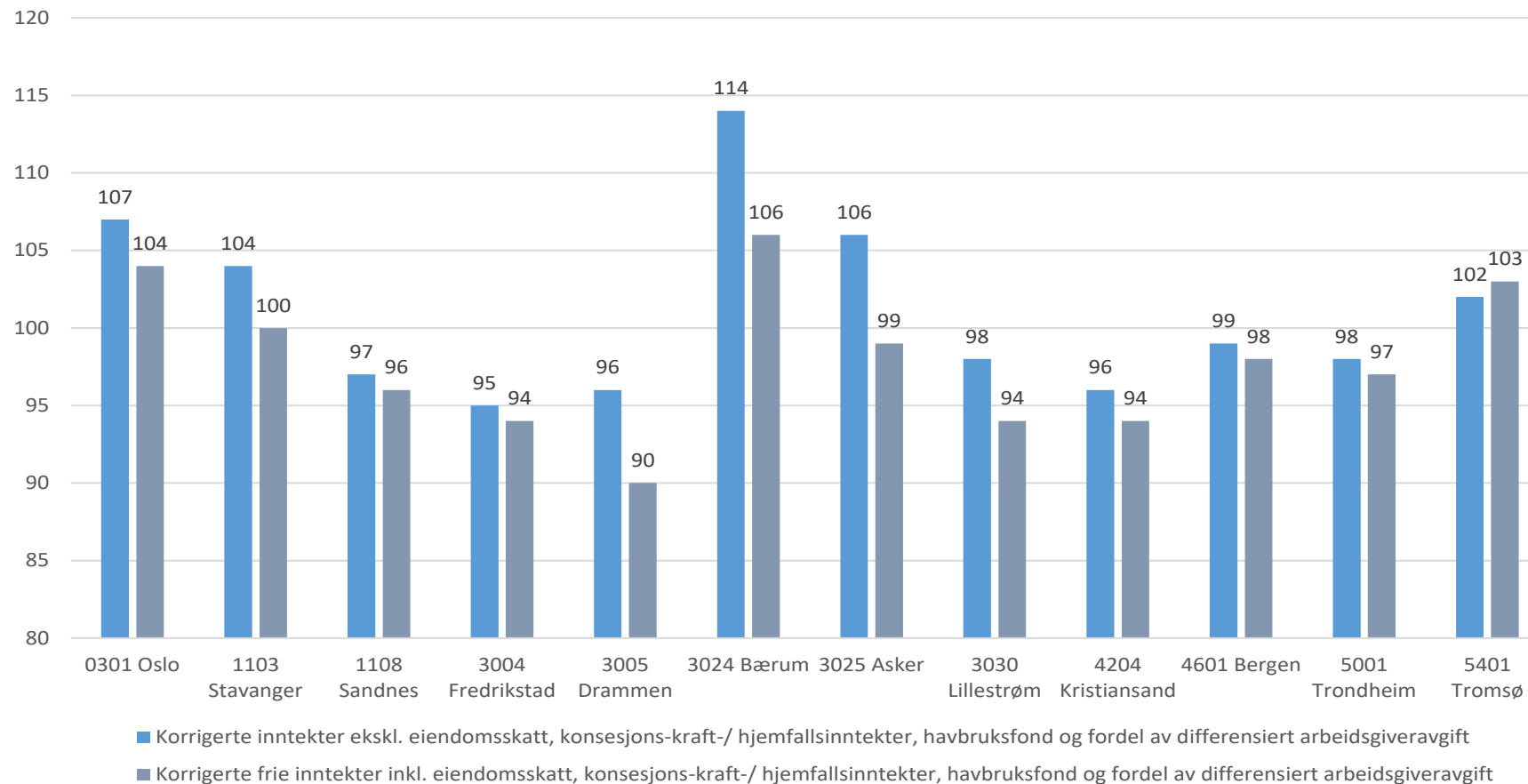
- Kommunen har stram økonomi
- Lave inntekter, men effektiv drift
- Store behov: Aldrende befolkning, levekår og investeringer
- Ikke stort nok netto driftsresultat for videre investeringer og bærekraftig driftsøkonomi
- Veksten i innbyggertall flatet ut, men noe høyere med flyktninger siste år.

Drammen har fortsatt lavest inntektsnivå blant ASSS-kommunene*

Frie inntekter i % av landsgjennomsnitt i 2022
Med og uten eiendomsskatt mv.

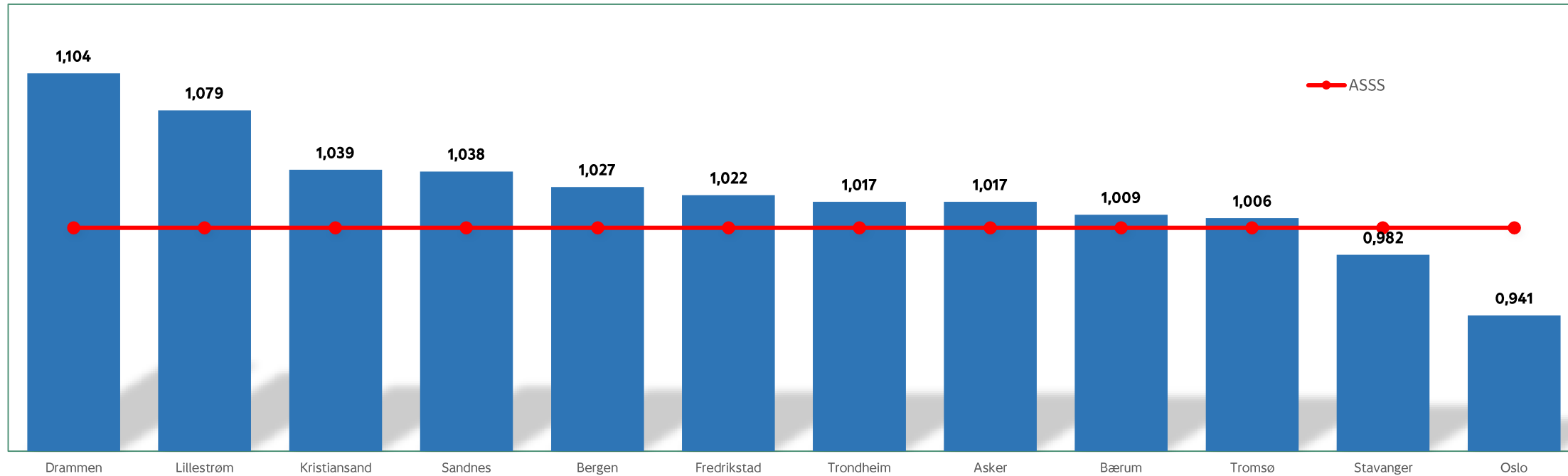

* ASSS-samarbeidet omfatter landets 12 største kommuner

ASSS: Effektivitet i 2022

Effektivitet
ASSS-snitt er 1

Budskap i HØP 23-26

Tall i 1000 kroner	Revidert budsjett 2022	2023	2024	2025	2026
Netto driftsresultat forslag HØP 2023-2026 (- = netto driftsoverskudd)	-43 245	-98 651	-12 391	-141 509	-144 486
<i>Resultatgrad</i>	0,6 %	1,1 %	0,1 %	1,6 %	1,7 %
Netto driftsresultat ex. ekstra utbytte (- = netto driftsoverskudd)	4 755	31 349	27 609	-91 509	-104 486
<i>Resultatgrad ex. ekstra utbytte</i>	-0,1 %	-0,4 %	-0,3 %	1,1 %	1,2 %
Netto driftsresultat ex. ekstra utbytte og nytt innsparingskrav (- = netto driftsoverskudd)	4 755	31 349	27 609	43 491	45 514
<i>Resultatgrad ex. ekstra utbytte og nytt innsparingskrav</i>	-0,1 %	-0,4 %	-0,3 %	-0,5 %	-0,5 %
Ekstra utbytte *	48 000	130 000	40 000	50 000	40 000
Nytt innsparingskrav				135 000	150 000

- Det økonomiske handlingsrommet er svært lite
- Behov for redusere driftskostnadene med 135 millioner kroner i 2025 og 150 millioner kroner i 2026
- I løpet av 2024 må aktuelle tiltak for å redusere driftsnivået identifiseres og vedtas for å få effekt fra 2025, og dette vil kreve politisk handlekraft

Økonomiske rammer – større utfordringer

- Budsjettutfordringene i 2024 er forsterket utover det som ble skissert i HØP 2023-26
- Flere programområder har økonomiske utfordringer og for høy fart inn i 2024
- Marginal reell vekst i kommunenes frie inntekter i statsbudsjettet
- Høyere rentenivå bidrar til å øke kommunekassens finansutgifter betydelig

Økonomiske rammer - disposisjonsfondet

- Større skatteinntekter enn forventet de siste årene har bidratt til gode økonomiske resultater og muligheten til å styrke disposisjonsfondet
- Ved inngangen til 2023 lå fondet på nesten 844 millioner kroner
- Saldoen ved utgangen av 2023 anslås til å være 607 millioner kroner
- Årets bruk av fondet dekker ...
 - egenfinansiering av investeringer
 - tilbakeføring av mindreforbruk i 2022 til programområdene
 - prioriterte satsinger i 1. og 2. tertial

Økonomiske rammer - krevende omstilling

- Krevende å realisere innsparinger i driften på 150 millioner kroner
- Størstedelen vil måtte komme innenfor de store tjenesteområdene
- God prosess er viktig for å ivareta kvalitet og riktig nivå på de kommunale tjenestene
- Formannskapet og hovedutvalgene vil være løpende involvert fram mot behandlingen av rammesaken i juni, som gir viktige føringer for HØP 2025-28

Forutsetninger for å lykkes

- Viktig å løfte blikket, se helheten og sammenhengene – for å kunne prioritere
- Når dere prioriterer noe, betyr det at dere velger bort noe annet
- Hvis man ikke kjenner konsekvensene av et vedtak, bør det ikke fattes
- Viktig å tenke langsiktig.
- Det er fristende å bare tenke i 4-årsperioder, men det er ikke bra for kommunen!
- Beslutningene dere tar, må stå seg over tid – hvis vi skal ha økonomisk, sosial og miljømessig bærekraft.

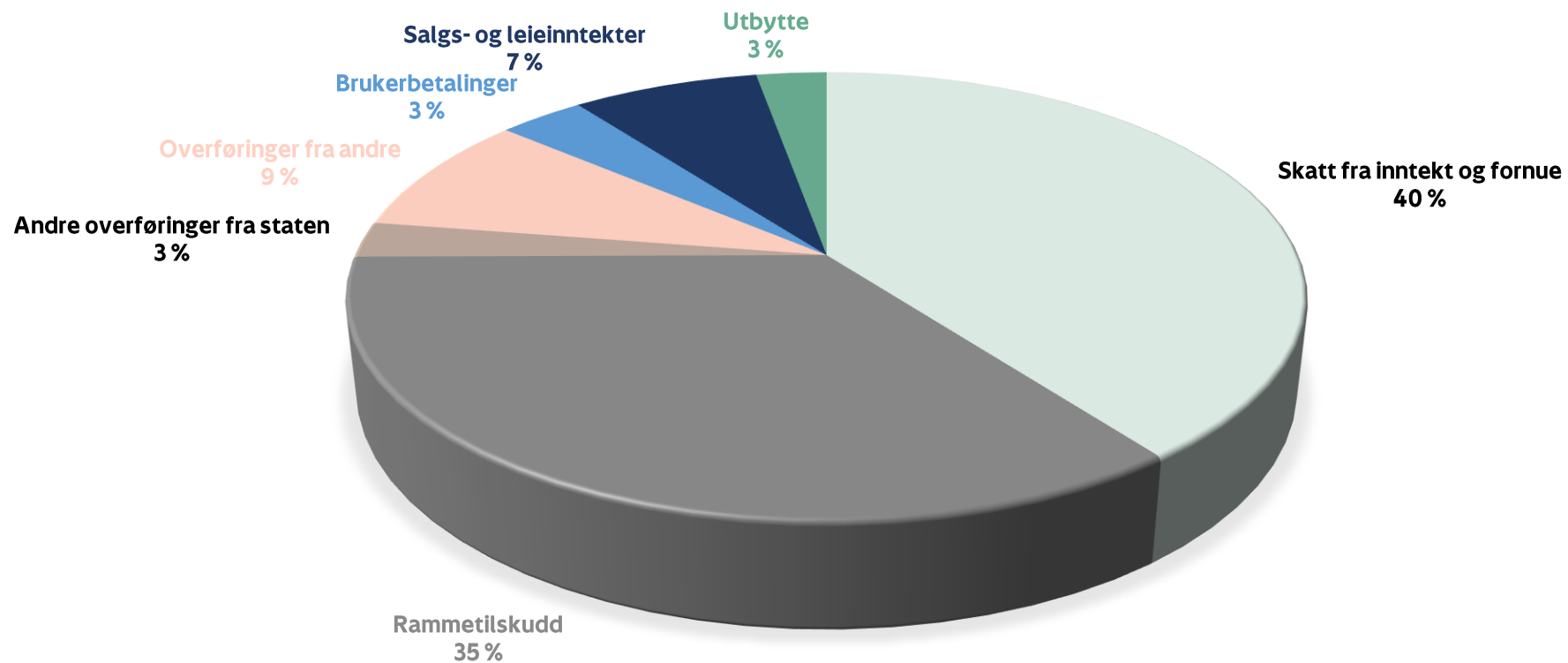

Profil på handlingsdelen

- I forslaget til HØP 2024-2027 videreføres prioriteringene i inneværende års plan, men er oppdatert og ajourført
 - Struktur og innhold bygger på oppdatering av temaplanene fra 2022
 - Tiltak fra nye vedtatte planer er lagt inn i egne nye tabeller
- Satsingene fra forrige HØP videreføres
 - Ungdom og arbeid
 - Frivillig innsats
 - Utvikling av nærmiljøene
 - Medvirkning
- Viktig rød tråd i HØP 2024-27:
Framover må vi jobbe sammen for å sikre gode og riktige tjenester innenfor rammene av en stram økonomi

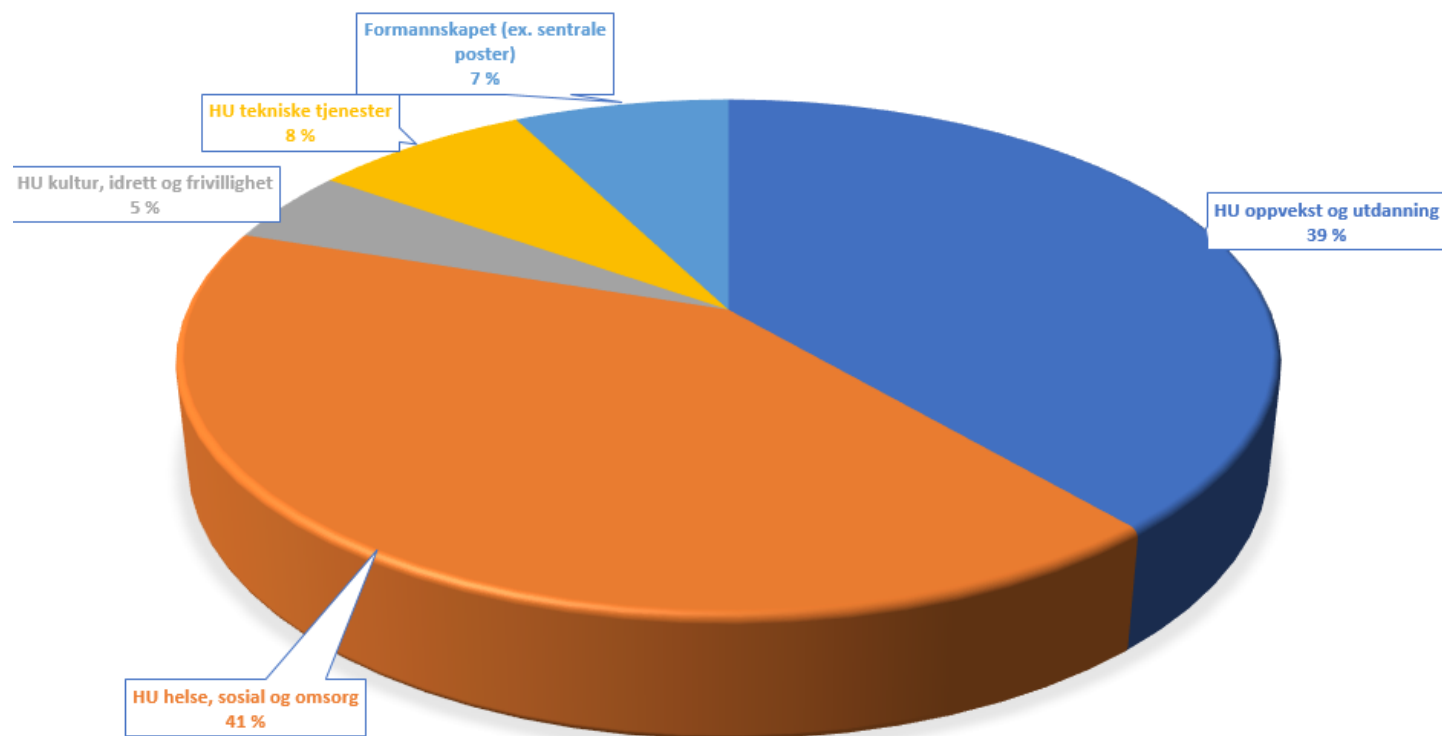

Kommunekassens inntekter

Hovedutvalgenes utgiftsrammer

Klimabudsjettet

- Handlingsdelen til klimastrategien
- Klimatiltak knyttet til både direkte og indirekte utslipp
- Status på klimautslippene
- Klimastrategien for Drammen 2030
- Klimafond
- Drammen er pilotby i EU-prosjektet Net Zero Cities

Hovedutvalget for tekniske tjenester

P13 Arealplan, klima og miljø

P11 Utbygging og samferdsel

P12 Vann, avløp og renovasjon

P13 Arealplan, klima og miljø

DRAMMEN
KOMMUNE
- et godt sted å leve

Utfordringsbildet

- Effektiv oppfølging av ambisiøse klima- og miljømål
- Stor konkurranse om kvalifisert arbeidskraft
- Lavere gebyrinntekter som følge av færre store byggesaker

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

- Ren natur og godt vannmiljø
 - Overvåke forurensningssituasjonen i sedimenter og vannlevende organismer i Drammensfjorden
 - Deltakelse i vannområdet Drammenselva
 - Stille krav om naturtypekartlegging i reguleringsplaner
 - Økt fokus på gjenåpning av bekker
- Et effektivt og miljøvennlig transportsystem
 - Tilrettelegge for/sikre gjennomføring av grønn mobilitet gjennom rekkefølgekrav og utbyggingsavtaler
- Forebygging av flom, ras og skred
 - Sikre utredning av områdestabilitet og beregning av flom i plansaker.
- Servicevennlig kommune i plan- og byggesaker
 - Opphevet flere eldre reguleringsplaner
 - Videreføring av satsning på servicevennlig kommune i linjen
 - Alkoholkontroll og tobakktilsyn er effektivisert
 - Etablert planforum
 - Effektivisering av veiledningstjenesten
 - Kvaliteten på eiendomsopplysninger i matrikkelen haves fortløpende.

Gebyrer

- Timeprisen for byggesaker, plansaker, delesaker, seksjoneringsaker og matrikkelsaker øker med 80 kroner og tilsvarer en prisøkning på 5 prosent
- Detaljert oversikt ligger i gebyrforskriften

Rammeoversikt

	Beløp i 1000 kr	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett		45.289	45.289	45.289	45.289
Sum budsjettendringer inneværende år		246	246	246	246
Sum lønns- og prisvekst		3.418	3.418	3.418	3.418
Konsekvensjustert ramme		48.952	48.952	48.952	48.952
Korreksjon redusert prisvekst 2023		- 329	- 329	- 329	- 329
Nye tiltak og realendringer		- 329	- 329	- 329	- 329
Ramme 2024-27		48.623	48.623	48.623	48.623

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000 kr	2024	2025	2026	2027	Sum
Etterdrift avfallsdeponi Mile	800	700	0	0	1.500
Sum investeringer Drammen kommunekasse	800	700	0	0	1.500
Sum investeringer vann og avløp	800	700	0	0	1.500

P11 Utbygging og samferdsel

Utfordringsbildet

- Stor usikkerhet rundt kostnadsutviklingen i bygg- og anleggsbransjen
- Etterslep på vedlikehold av eksisterende infrastruktur, inkludert vei- og parkanlegg, øker stadig raskere

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

- Et effektivt og miljøvennlig transportsystem
- Rekkefølgekrav og utbyggingsavtaler
- Ren natur og godt vannmiljø
- Forebygging av flom, ras og skred

Gebyrer

- Utleie av kommunal gategrunn og park/friområder økes med 4,3 prosent
- Gebyrsats etter graveinstruks økes med 4 prosent
- Parkeringsavgiftene økes med 2 kroner i indre avgiftssone og 1 krone i ytre avgiftssone, og dette tilsvarer en økning på ca. 4,3 prosent
- Det vurderes ikke som regningssvarende å innføre avgiftsparkering i Mjøndalen eller Svelvik kommende år

Rammeoversikt

	Beløp i 1000 kr	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett		114.209	114.209	114.209	114.209
Sum budsjettendringer inneværende år		1.823	1.823	1.823	1.823
Sum lønns- og prisvekst		4.941	4.941	4.941	4.941
Konsekvensjustert ramme		120.973	120.973	120.973	120.973
Korreksjon redusert prisvekst 2023		- 1.746	- 1.746	- 1.746	- 1.746
Parkering 1,5 nye betjentstillinger		1.500	1.500	1.500	1.500
Parkering inntektsøkning 1,5 betjentstillinger		- 1.500	- 1.500	- 1.500	- 1.500
Sykkelfelt – rød asfalt		300	300	300	300
Nye tiltak og realendringer		- 1.446	- 1.446	- 1.446	- 1.446
Ramme 2024-27		119.527	119.527	119.527	119.527

Investeringsbudsjett

	Beløp i 1000 kr	2024	2025	2026	2027	Sum
Anlegg for andre netto		20.000	20.000	20.000	20.000	80.000
Batteriøya		0	3.000	9.000	0	12.000
Bybru		337.000	320.000	100.000	0	757.000
Flomsikring		3.000	0	0	0	3.000
Kollektiv (leskur mm)		3.000	3.000	3.000	3.000	12.000
Maskiner, biler, utstyr og inventar		6.000	6.000	6.000	6.000	24.000
Ny gang- og sykkelundergang Ryddinggangen		10.000	0	0	0	10.000
Oppgradering av parkeringsautomater		2.000	1.000	500	0	3.500
Oppgradering av lekeplasser		6.000	10.000	10.000	10.000	36.000
Oppgradering av parker og grøntområder		10.000	10.000	10.000	10.000	40.000
Samarbeid med andre utbyggere		20.000	20.000	20.000	20.000	80.000
Sykkelplan		20.000	20.000	20.000	20.000	80.000
Trafikksikkerhetstiltak/trygge skoleveier		20.000	20.000	20.000	20.000	80.000

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000 kr	2024	2025	2026	2027	Sum
Universell utforming	2.000	2.000	2.000	2.000	8.000
Utbedring av støttemurer langs Drammenselva	10.000	8.000	0	0	18.000
Vei	54.000	56.000	56.000	56.000	222.000
Sum investeringer Drammen kommunekasse	523.000	499.000	276.500	167.000	1.465.500

P12 Vann, avløp og renovasjon

**Vann og avløp
Rørinspeksjon**

Utfordringsbildet

- Økt belastning på ledningsnettet som følge av større svingninger i klimaet og ønsket om nærings- og befolkningsvekst
- Ledningsnettet forfaller raskere enn hva kommunen rekker å skifte ut, og vedlikeholdsetterslepet øker årlig
- Manglende kapasitet ved renseanleggene
- Rekrutteringsutfordringer

Prioriteringer i henhold til satsinger i handlingsdelen

- Godt drikkevann og trygg vannforsyning
- Ren natur og godt vannmiljø – transport og rensing av avløpsvann
- Klima – redusere klimagassutslipp

P12 Vann, avløp og renovasjon (gebyrer)

- Programområdet er selvkostfinansiert
- Over-/underskudd i kommunens selvkostregnskap for vann- og avløpsgebyr må, i henhold til den nasjonale selvkostforskriften, jevnes ut gjennom en tilpasning av gebyrnivået senest innen fem år.
- Prognosen for 2023 viser et fremførbart underskudd på 17,8 millioner kroner for vannforsyning og 28,8 millioner kroner for avløpsrensning.

P12 Vann, avløp og renovasjon (gebyrer)

- Gebyrene for 2024 foreslås derfor økt utover lønns- og prisstigningen
- Vannforsyning foreslås økt med 11,5 prosent i året gjennom hele planperioden
- Avløpsrensing foreslås økt med 16 prosent i året de tre første årene og med 14 prosent i 2027
- Renovasjon foreslås økt med 7 prosent i 2024

P12 Vann, avløp og renovasjon (gebyrer)

- Årsaken til gebyrøkningen
 - Tidligere underskudd og negative prognoser på akkumulert selvkostfond
 - Økte rentekostnader
 - Prognosene viser at rentekostnadene for vann- og avløp vil være 85 millioner kroner høyere i 2024 enn de var i 2021
- Konsekvenser for husstandene
 - Gjennomsnittshusstanden i Drammen består av 2,15 personer og gitt gjennomsnittlig forbruk vil husstanden få en samlet gebyrøkning på vann og avløp på 1337 kroner i 2024 (111 kroner pr. måned)
 - En husstand på fire personer med gjennomsnittlig forbruk får en gebyrøkning på 2223 kroner i 2024 (185 kroner pr. måned)

Rammeoversikt

	Beløp i 1000 kr	2024	2025	2026	2027
Opprinnelig budsjett		- 207.314	- 207.314	- 207.314	- 207.314
Sum vedtak forrige periode		- 25.693	- 53.192	- 69.763	- 69.763
Sum budsjettendringer inneværende år		2.397	2.397	2.397	2.397
Sum lønns- og prisvekst		3.848	3.848	3.848	3.848
Konsekvensjustert ramme		- 226.762	-254.262	- 270.833	- 270.833
Korreksjon redusert prisvekst 2023		- 1.846	- 1.846	- 1.846	- 1.846
Deflator – prisstigning avløp		11.002	11.002	11.002	11.002
Deflator – prisstigning vann		3.118	3.118	3.118	3.118
Gebyrøkning avløp		- 5.712	- 34.608	- 20.811	- 40.902
Gebyrøkning vann		10.096	9.827	- 53.590	- 102.708
Nye tiltak og realendringer		16.658	- 12.507	- 62.127	- 131.336
Ramme 2024-27		- 210.104	- 266.769	- 332.960	- 402.169

Vann og avløp

- Drammens andel av nytt renseanlegg er lagt inn i investeringsbudsjettet
- Det skal stiftes et IKS som skal drifte anlegget, og når dette er gjort, vil investeringsbudsjettet bli flyttet til selskapet

Investeringsbudsjett

Beløp i 1000 kr	2024	2025	2026	2027	Sum
Nytt avløpsrenseanlegg (Nordbykollen)	17.360	10.540	30.000	118.980	176.880
Transportsystem til regionalt renseanlegg	20.000	20.000	35.000	115.000	190.000
Vann/avløp	220.000	200.000	200.000	200.000	820.000
Sum investeringer Drammen kommunekasse	257.360	230.540	265.000	433.980	1.186.880
Sum investeringer vann og avløp	257.360	230.540	265.000	433.980	1.186.880

Oppsummering og utfordringen for 2024

- Stramme økonomiske rammer med lite rom for prioritering av nye tiltak og satsinger
- Krevende, men helt nødvendig økonomisk omstilling i årene som kommer
- Vi er en lavinntekstkommune blant storbyene
- Vi leverer våre tjenester effektivt og til lav pris med god kvalitet
- Vi har til dels betydelige levekårsutfordringer og behov for å opprettholde riktig tjenestenivå til våre innbyggere
- Vi må utforske gode løsninger for hvordan vi skal levere riktige tverrfaglige og effektive tjenester i en stram økonomisk situasjon
- Nødvendig å se på strukturgrep innenfor flere sektorer for å redusere kostnadsnivået

DRAMMEN
KOMMUNE
- et godt sted å leve